

Research in Curriculum Planning

Vol 10, No 11 (continus 38)

Autumn 2013, Pages 37-45

The Study of the Consequences and Mechanisms of Globalization on Higher Education Curriculum

Mohammad Atashak, Reza Nowrooz Zadeh, Mohammad Ghahremani, Mahmoud Abolghassemi, Maghsoud Faraasat Khah

¹Department of Science and Technology Planning, Spatial Planning and Regional Development Affairs, Presidential Deputy Strategic Planning and Control, Tehran, Iran

^{2,5}Department of Planning in Higher Education, Institute of Research and Planning in Higher Education, Tehran, Iran

^{3,4}Department of Education, Education and Psychology Faculty, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Abstract

This article aims to study the consequences and mechanisms of globalization on the higher education curriculum. Documentary studies show that the most important consequences of globalization on the higher education curriculum are development in science and technology, changes in labor market and employment, social inequalities, promotion of democracy and human rights, increase in intercultural communication, review of moral and ethical values and education for the time of uncertainty. Furthermore, the analysis of the single survey t-test, which has been done through enquiries prepared by the researcher, was answered by 37 experts in higher education curriculum. It showed that in order to deal with these consequences, the following points should be considered in preparing the higher education curriculum including putting more emphasis on learning English language, to increase one's knowledge about the culture, customs and traditions of other nations, to know and appreciate the influential people of science in international scope, to increase one's life skills to be able to coexist with other races from different countries, to expand one's knowledge about scientific achievements and innovations, to necessitate the inclusion of democracy and human rights in the curriculum, to produce and provide the virtual contents, to change the process of education from teaching to learning, from individual to group training, from increase in knowledge to increase in skill, from behavioral learning to constructional one and from traditional to virtual.

Keywords: Higher Education, Curriculum, Globalization

پژوهش در برنامه‌ریزی درسی

سال دهم، دوره دوم، شماره ۱۱ (پیاپی ۳۸)

پاییز ۱۳۹۲، صفحات ۳۷-۴۵

واکاوی پیامدها و سازوکارهای جهانی شدن برنامه‌های درسی آموزش عالی

محمد آتشک*، رضا نوروززاده، محمد قهرمانی، محمود ابوالقاسمی، مقصود فراستخواه

^۱گروه برنامه‌ریزی علم و فناوری امور آمایش و توسعه منطقه‌ای، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، تهران، ایران

^{۲,۵}عضو هیأت علمی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، تهران، ایران

^{۳,۴}عضو هیأت علمی گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

چکیده

اهداف پژوهش حاضر، بررسی پیامدهای ناشی از جهانی شدن بر برنامه‌های درسی آموزش عالی و سازوکارهای آن است. بررسی اسنادی حاکی از آن است که مهمترین پیامدهای جهانی شدن بر برنامه‌های درسی آموزش عالی عبارتند از: پیشرفت‌های فناوریانه و علمی، دگرگونی‌های دنیای کار و اشتغال، نابرابری‌های اجتماعی، توسعه دموکراسی و حقوق بشر، افزایش ارتباطات بین فرهنگی، تجدید نظر در ارزش‌های معنوی و اخلاقی و آموزش برای زمان عدم قطعیت. همچنین تحلیل آزمون t تک نمونه‌ای پیمایش صورت گرفته با پرسشنامه محقق ساخته که ۳۷ نفر از متخصصان برنامه درسی آموزش عالی به آن پاسخ دادند، حاکی از آن است که برای مواجهه با این پیامدها شایسته است سازوکارهایی چون تأکید بیشتر بر یادگیری زبان انگلیسی، شناخت بیشتر نسبت به فرهنگ و رسوم و آداب سایر ملل، شناخت و تقدیر بیشتر از افراد مؤثر علمی در حیطه بین الملل، کسب مهارت زندگی با اقوام ملل دیگر، شناخت بیشتر نسبت به پیامدها و نوآوری‌های علمی جهانی، لزوم گنجاندن برنامه درسی حقوق بشر و دموکراسی، تهیه و تولید محتوای مجازی، تغییر جریان آموزش از تدریس به یادگیری، تغییر جریان آموزش از کسب دانش به کسب مهارت، تغییر جریان آموزش از رفتاری به ساختن‌گرای، تغییر جریان آموزش از سنتی به مجازی در برنامه‌های درسی آموزش عالی مورد توجه قرار گیرد.

واژگان کلیدی: آموزش عالی، برنامه درسی، جهانی شدن

مقدمه

در دهه اخیر، ساختارهای اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، دستخوش دگرگونی‌های بارز و آشکاری شده‌اند. یکی از مفاهیم اصلی برای توصیف این تحولات، جهانی شدن (Globalization) است (Lewellen, 2010). واکاو ادبیات موضوع، حاکی از رویکردهای متفاوت و متنوعی به جهانی شدن است: رویکرد اول، جهانی شدن را یک پروژه از پیش طراحی شده توسط نظام سلطه تلقی می‌نماید که هدف آن، سیطره اقتصادی، فرهنگی و سیاسی بر سایر کشورهاست، رویکرد دوم، آن را فرایندی می‌داند که ناشی از تحولات روزافزون دنیای جدید همانند گسترش شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی است که این امر منجر به به هم پیوستگی بیشتر جهانیان شده است (Hakimzadeh, 2010). در این میان، نظام‌های آموزشی به ویژه آموزش عالی، به گونه‌ای از جهانی شدن، متأثر شده است که برخی از بازنگری در چشم انداز و مأموریت‌های آموزش عالی صحبت به میان می‌آورند (Jackson, 2008).

کارنوی (Carnoy, 2009) به سه دسته از اصلاحات متأثر از جهانی شدن بر نظام آموزش عالی به شرح زیر اشاره می‌نماید.

۱. اصلاحات ناشی از رقابت: در عرصه جهانی شدن اصلاحات ناشی از رقابت ایجاد می‌کند که آموزش، به عامل انسانی توجه بیشتری معطوف نماید، به سوی تمرکز زدایی سوق پیدا کند، معیارهای بالاتر آموزشی را مد نظر قرار دهد، به مدیریت پیشرفته منابع آموزشی روی آورد و روش‌های جذب و آموزش مدرسان را بهبود بخشد.

۲. اصلاحات مالی: در این راستا تغییر سرمایه گذاری عمومی از سطوح عالی‌تر آموزشی به سطوح پایین‌تر، خصوصی سازی آموزش و کاهش هزینه هر دانش‌آموز در تمامی مقاطع تحصیلی از جمله این اصلاحات هستند.

۳. اصلاحات ناشی از مساوات طلبی: در این دسته از اصلاحات، دستیابی گروه‌هایی که کمترین درآمد را دارند، دسترس گروه‌های خاص چون زنان و روستاییان و دسترسی دانش‌آموزان در خطر و دارای نیازهای خاص به آموزش مورد تأکید قرار می‌گیرد.

برنامه‌های درسی در عصر جهانی شدن:

فارغ از تمایزات میان بین‌المللی شدن و جهانی شدن

برنامه‌های درسی (Diba Vajari, Yamani Dozi Sorkhabi, Arefi, Fardanesh, 2011; Behjati Ardakani, Yarmohammadian, Forouhji Abari, Fathi Vajargah, 2012) جهانی شدن به دلیل ماهیت معرفتی‌اش، قلب آموزش عالی یعنی برنامه‌های درسی را از ابعاد مختلف زیر متأثر ساخته است:

اهداف: تحولات گسترده و همه جانبه‌ای که در پی جهانی شدن در عرصه‌های مختلف روی داده است، تغییر و بازنگری در اهداف تعلیم و تربیت و به تبع اهداف برنامه‌های درسی را ایجاب می‌نماید. عطاران (Attaran, 2004) معتقد است که بازنگری در اهداف نقطه آغاز خوبی برای ایجاد تغییر و تحول است. وی خاطر نشان می‌سازد که آموزش در کشورهایی که در معرض چالش‌های جهانی شدن هستند، شایسته است این رویکردها را برگزینند: تأکید بر جامعیت آموزش، دسترسی فراگیر به آموزش، تأکید بر تفکر نقاد، تربیت شهروند جهانی، تمرکز بر مفاهیم انتزاعی، استفاده از رویکرد کل گرایانه (در مقابل رویکرد گسسته)، ارتقای توانایی فراگیر برای دست ورزی با نمادها و رفع تمایز میان کار ذهنی، جسمی و تشویق فراگیر به کار در گروه.

در همین راستا، مورن (Morin, 2004) هفت دانش لازم برای آموزش را تحت تأثیر جهانی شدن مورد تأکید قرار می‌دهد که عبارتند از:

۱. نقاط کور شناخت: آموزش باید نشان دهد که شناخت بدون اشتباه و فهم اگر چه در حد کم وجود ندارد.

۲. اصول شناخت مناسب: شناخت مسائل کلیدی جهان مستلزم آن است که در چارچوب شناختی قرار گیرد. مسائل جهان چند رشته‌ای، عرضی، چندبعدی و فراملیتی هستند و ضروری است آموزش‌ها با این ماهیت سنخیت پیدا کند و به زمینه، کلیت، چند بعدی و پیچیدگی توجه شود. کوچک سازی که تا اواسط سده بیستم ترجیح داده می‌شد، اکنون نمی‌تواند مورد ترجیح باشد.

۳. آموزش شرایط انسانی: برای شناخت انسان باید او را در محیط جهانی قرار داد نه این که او را از جهان جدا کرد.

واکاوی پیامدها و سازوکارهای جهانی شدن برنامه‌های درسی ... / ۳۹

آگاهی و حس انسجام فردی شاگردان را بهبود بخشد، در بر گیرنده شکل‌ها و روش‌های گوناگون باشد، فرد را برای دنیای فناورانه آماده کند، به فرد امکان دهد که اطلاعات قبلی خود را فراخوانده و آن را بازبایی کند، کسب دانش باید فرایندی دائمی باشد و در بافت ارزش‌ها، آموزش داده شود.

روش آموزش: حرکت انتقالی از برنامه‌های درسی محتوی محور به برنامه‌های درسی صلاحیت محور، مرتبط با حرکت از مدرس محوری به فراگیرمحوری است. انواع خاصی از روش‌های یادگیری که در مدارس جهان از اهمیت برخوردار شده‌اند را می‌توان در موارد زیر توصیف نمود: یادگیری فراگیرمحور، حرکت بسوی یادگیری مبتنی بر حل مسأله و کاربرد گسترش یافته وب سایت. از جمله مباحث اساسی در مورد تغییرات به وجود آمده در چگونگی یادگیری، باید مقوله ساخت دانش را مورد توجه قرار داد. نظریه‌های یادگیری که امروزه بیشتر مورد اقبال قرار گرفته‌اند، بر اصول ساخت و سازگرایی مبتنی هستند (oliver, 2002).

ارزشیابی: تغییر در اهداف برنامه‌های درسی و تصویری که از فارغ التحصیل نظام آموزشی در عرصه جهانی شدن ارائه می‌شود، تغییر در روش‌ها و اصول حاکم بر ارزشیابی برنامه‌های درسی را موجب شده است. در روش‌های جدید ارزشیابی روش‌ها و ابزارهای سنجش به گونه‌ای تهیه و به کار بسته می‌شوند که درک و فهم، حل مسأله، استدلال، تفکر و کاربردآموخته‌ها در شرایط زندگی واقعی را بسنجد که این امر نیازمند ابزارهایی است که تکالیف پیچیده و واقعی را در اختیار یادگیرندگان بگذارند و به آنان فرصت‌های بیشتری برای انجام تکالیف و حل مسائل بدهد. در زمینه فناوری، تنوعی از رویکردهای سنجش را، منطبق بر نیازهای خاص، ویژگی‌ها و موقعیت‌های خاص هر فراگیر را فراهم می‌آورد و روش‌های جدید ارزشیابی همچون بحث گروهی، دفتر روزانه یا یادداشت‌های دانش‌آموز، گزارش‌های دوره‌ای، پوشه کار و انواع آزمون‌ها با استفاده از این امکانات به شیوه‌های جدیدی به کار گرفته می‌شوند (Mehrotra, David Hollister, McGahey, 2001). بدین ترتیب، ارزشیابی در عرصه جهانی شدن از روش‌های متنوع‌تری

۴. آموزش هویت زمینی: انسان ساکن یک سیاره است و باید در گستره سیاره‌ای بیندیشد و عمل کند نه در مقیاس‌های محدود خانواده، جنسیت، حکومت و ...

۵. رویارویی با شک: انسان باید چگونگی مواجهه با شک را فراگیرد.

۶. آموزش مفاهیم: شکل دادن و آموزش مفاهیم با افزایش دیدارها و روابط میان افراد، فرهنگ‌ها و ملت‌ها.

۷. اخلاق نوع بشر: هرگونه توسعه نوع بشری به مفهوم توسعه مشترک خودگردانی افراد، مشارکت جوامع و احساس وابستگی به نوع بشر است. در عرصه این مثلث پیچیده است که شناخت سر می‌زند.

با توجه به ویژگی‌های عصر جهانی شدن استنباط می‌شود که اهداف برنامه‌های درسی در این عصر از اصول یادگیری مادام‌العمر و مستمر پیروی می‌کند، از انعطاف بیشتری برخوردار است و در دوره‌های زمانی کوتاه‌تری به طور مداوم مورد بازنگری و اصلاح قرار می‌گیرد، هر چه بیشتر به جنبه‌های کاربردی و حل مسأله توجه دارد، از تنوع و وسعت بیشتری برخوردار است (Ayati, 2008).

محتوا: در تدریس متعارف، محتوا مورد تأکید بسیار است و فعالیت‌های یادگیری برای تقویت محتوا طراحی می‌شدند، اما امروزه محتوا، معطوف به ارتقای صلاحیت و عملکرد است. چنین برنامه‌هایی مستلزم دسترسی به انواع منابع و گونه‌های اطلاعات، وضعیت یادگیری فراگیر محور و مبتنی بر امکان دسترسی برای جستجوی اطلاعات، محیط‌های یادگیری متمرکز شده بر روی فعالیت‌های مسأله محور و مبتنی بر تحقیق و جستجو است و مدرسان به عنوان تسهیل‌گران و هدایت‌گران عمل می‌کنند (oliver, 2002). بر این اساس، ارنشتاین و هانکینز (Ornstein and Hunkins, 2005) ده زمینه دانش را (که آینده‌نگرانه بوده و برنامه درسی بین‌رشته‌ای را تشکیل می‌دهند) که رهبران و کارورزان برنامه درسی باید به عنوان اصول راهنما در انتخاب محتوای برنامه‌های درسی در عرصه جهانی شدن مدنظر داشته باشند، به شرح زیر تعیین می‌کنند: دانش باید ابزار پایه از جمله مهارت‌های ارتباطی و معلومات کامپیوتری را در برگیرد، در جهان واقعی کاربرد داشته باشد، یادگیری و نحوه یادگیری را آسان نماید، خودشناسی، مهارت‌های

یادگیری، استفاده مستقل از منابع یادگیری و توسعه مهارت‌ها برای حل مسائل؛ از تدریس موضوعات جداگانه به تدریس موضوعات یکپارچه و پیشرفت حرفه‌ای مدرسان (Herrera, 2012; Winter, 2012; Torin, 2005; Setzer & Lewis, 2005; Moore & Kearsley, 2005).

۲. پاسخ به دگرگونی‌های دنیای کار و اشتغال:

تغییراتی در دنیای کار و اشتغال در حال وقوع است، برخی از این تغییرات به شرح زیر هستند: کاهش فرصت‌های شغلی به دلیل فناورانه شدن برخی از مشاغل؛ ایجاد قابلیت‌های شغلی در شمار زیادی از مناطق جهان به دلیل توسعه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، تحقیقات علمی؛ افزایش استخدام غیررسمی در مقایسه با استخدام رسمی، به دلیل نیاز مشاغل به مهارت‌های جدید و همچنین تمایل افراد به تعویض سریع مشاغلشان برای کسب مشاغل بهتر؛ تغییرات سریع در ویژگی‌های شغلی، به ویژه با در نظر گرفتن مهارت‌های ارتباطی و حل مسأله‌ای؛ تغییر میزان کار به دلیل بین‌المللی شدن بازار کار؛ اهمیت کار تیمی در شرکت‌های تجاری و تمایل بسیاری از جوامع پیشرفته در مورد خصوصی سازی خدمات عمومی؛ تلاش برای انعطاف پذیری و توانایی پاسخ‌گویی بیشتر نظام آموزش عالی به نیازهای بازارکار؛ افزایش ارتباط میان دانشگاه و صنعت (Braslavsky, 2000:6-7). این تغییرات، برنامه ریزان درسی آموزش عالی را به بحث و تجدید نظر در مورد برنامه‌های درسی وادار نموده است.

۳. پاسخ نسبت به افزایش نابرابری‌ها:

یکی از ویژگی‌های جهان حاضر، وجود نابرابری میان کشورهاست. براین اساس، برنامه‌های درسی باید بر مفهوم توسعه مناسب همراه با تمرکز بر آگاهی و هوشیاری نسبت به مسائل محیطی و توجه به حقوق تمامی افراد با توجه به استانداردهای مطلوب زندگی، تأکید داشته، بر آن صحنه بگذارند.

(Herrera, 2012, Winter, 2012, Torin, 2005, Setzer & Lewis, 2005, Moore & Kearsley, 2005, Ginkel, 2002).

۴. توسعه دموکراسی و حقوق بشر:

طی فرآیند دموکراتیک شدن از ویژگی‌های جوامع در دهه‌های اخیر است. در این میان برنامه‌های درسی آموزش

بهره می‌گیرد و دارای انعطاف پذیری بیشتری است، سطوح بالاتر تفکر را می‌سازد، امکان ارزشیابی مستمر را به نحو بهتری فراهم می‌سازد، امکان ارائه بازخورد بهتر و سریع‌تر را به فراگیران می‌دهد (Ayati, 2008).

با توجه به مباحث مطروحه، هدف اصلی پژوهش، واکاوی پیامدهای جهانی شدن بر برنامه‌های درسی آموزش عالی و سازوکارهای جهانی شدن برنامه‌های درسی آموزش عالی است.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع اسنادی و توصیفی (پیمایشی) است. جامعه آماری شامل متخصصان برنامه درسی آموزش عالی است که ۳۷ نفر از آنها به شیوه نمونه‌گیری هدفمند به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. داده‌های لازم از برای پاسخ به سؤال اول پژوهش از طریق بررسی اسناد مرتبط گردآوری و با روش تحلیل محتوا، تحلیل شده و برای پاسخ به سؤال دوم پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته دارای طیف ۵ درجه‌ای لیکرت استفاده شد که روایی محتوایی آن به تأیید متخصصان رسید و پایایی پرسشنامه براساس آلفای کرانباخ محاسبه و عدد ۰/۷۸ به دست آمد. برای تحلیل داده‌ها از بسته نرم افزار آماری SPSS19 و آزمون آماری t تک نمونه‌ای بهره برده شد.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول: پیامدهای جهانی شدن بر برنامه‌های درسی آموزش عالی چیست؟

این پیامدها در ۷ دسته به شرح زیر مورد شناسایی قرار گرفته‌اند.

۱. پاسخ به پیشرفت‌های فناوری و علمی:

گام‌های پرشتاب علمی و پیشرفت‌های فناوری، تجدید نظر منظم و مطابقت برنامه ریزی درسی با علم روز را مورد توجه قرار می‌دهد که مهمترین آنها عبارتند از تغییر نگاه از تدریس به یادگیری (این امر به تغییر جدی در آموزش مدرن اشاره دارد، جایی که فراگیر و نه مدرس در کانون توجه قرار دارد و تأکید بر کار آزمایشگاهی فراگیران، کتابخانه، جستجو در اینترنت و سایر فعالیت‌های فراگیران است)؛ از یادگیری جمعی به یادگیری انفرادی؛ از مطالعه دانش به کسب صلاحیت‌های ذهنی (افزایش قابلیت‌های

درسی نادرست در زمینه شناخت ملت‌ها؛ پرورش حس احترام نسبت به ارزش‌ها و سرنوشت مشترک انسان‌ها به عنوان پایه و اساسی برای همکاری و همبستگی بین‌المللی و فراهم نمودن آموزش موقعیت‌های علمی و هنری برای دانش‌آموزان به منظور آشنایی آنان با فعالیت‌های برجسته هنری در فرهنگ‌های مختلف (Herrera, 2012; Winter, 2012; Torin, 2005; Setzer & Lewis, 2005; Moore & Kearsley, 2005).

۶. تجدید نظر در ارزش‌های معنوی و اخلاقی:

از آن جایی که لزوم توجه به ارزش‌های معنوی و اخلاقی در آموزش عالی امری بسیار اساسی است، برنامه ریزان درسی آموزش عالی باید به مسائلی همچون آشتی فرهنگی، سعه صدر، برخورد‌های دموکراتیک، درک مسائل بین‌المللی، همکاری و برخورد‌های جدید نسبت به محیط، تغییر و اصلاح در ارزش‌ها توجه نمایند؛ همچنین باید تلاش شود که در صورت وجود تناقض و مغایرت بین ارزش‌های جدید و هنجارهای سنتی، برای درک بهتر و قبول ارزش‌های جدید، ارزش‌ها و هنجارهای سنتی را هماهنگ کنند؛ همچنین آموزش فراگیران نبایستی به عملکرد شناختی آنها در آموزش عالی محدود شود، بلکه باید برخوردها و رفتارهایشان را نسبت به اشخاص، مؤسسه‌ها و مکان‌های دیگر نیز اصلاح نمایند؛ احترام و عشق نسبت به مردم دیگر و داشتن روحیه خدمت و آمادگی برای همکاری از جمله این ارزش‌هاست (Herrera, 2012; Winter, 2012; Torin, 2005; Setzer & Lewis, 2005; Moore & Kearsley, 2005).

۷. آموزش برای زمان عدم قطعیت:

از آن جایی که جامعه جهانی در دوره خود تردیدی و وضوح کم از آینده قرار دارد، شایسته است که برنامه‌ریزان درسی آموزش عالی در رابطه با آماده سازی جوانان برای زمان عدم قطعیت به موارد زیر توجه نمایند: تمدید و تقویت آموزش‌ها برای مطالعات تخصصی آینده؛ تأکید بر صفات لازم و ضروری از جمله توانایی قبول تغییر، خلاقیت

عالی با استفاده از آموزش دموکراسی برای آشنایی فراگیران با حقوق و وظایفشان و با آنچه که از آنها در نقش‌های مختلف اجتماعی انتظار می‌رود؛ آشنایی با قوانین و مقررات و مسائل سیاسی و آماده نمودن فراگیران با تجربیات عملی در شرایط دموکراتیک (با ایجاد پارلمان‌ها و نهادهای دانشجویی، آموزش پرهیز از خشونت و ترویج مدارا و خدمت به جامعه محلی)؛ در نظر گرفتن آموزش اجتماعی به عنوان فرصتی مناسب جهت رشد حس قضاوت در فراگیرانی که باید وارد زندگی واقعی اجتماعی شوند؛ توجه خاص نسبت به آموزش گروه‌های اقلیت به منظور قادر ساختن آنها در کنترل زندگی آینده و شرکتشان در فعالیت‌های اجتماعی؛ آماده نمودن فراگیران برای زندگی در جامعه جدید اطلاعاتی و برانگیختن روحیه انتقادی در برخورد با اطلاعات و به کار بردن تاریخ، جغرافیا و دوره های علمی اجتماعی برای درک بیشتر مفهوم زندگی جمعی و همکاری است. (Herrera, 2012; Winter, 2012; Gholtaash, Salehi, Mirzaei, 2012; Meher Mohammadi, 2012; Torin, 2005; Setzer & Lewis, 2005; Moore & Kearsley, 2005)

۵. افزایش ارتباطات بین فرهنگی:

برنامه ریزی درسی آموزش عالی می‌تواند در ترفیع گفتگوی فرهنگی و تعامل، نه تنها از طریق گذشته و تاریخ تمدن‌هایی که عاری از مفاهیم متعصبانه نژاد پرستی هستند، بلکه با ایجاد رابطه بین فرهنگ‌ها نقش مهمی ایفا نمایند. به عنوان مثال، می‌توان در تدریس ریاضیات بیان کرد که جهان غرب مدیون هند و تمدن‌های اسلامی است. شناخت و آگاهی نسبت به فرهنگ‌های دیگر نه تنها منجر به شناخت بیشتر فرهنگ خودی می‌شود، بلکه باعث ایجاد آگاهی نسبت به یک میراث مشترک فرهنگی برای تمام بشریت نیز می‌گردد. در این زمینه طراحان برنامه درسی آموزش عالی باید نسبت به مسائل زیر توجه خاصی معطوف دارند: قرار دادن بازدید از اماکن فرهنگی کشور و ایجاد زمینه‌ای برای بررسی مناطق مختلف از منظر تاریخ، جغرافیا و زبان، در برنامه‌های دانشگاه‌ها؛ حذف مطالب

و ریسک برای سازگاری بهتر با شرایط متغیر دنیای کنونی و تحکیم و تقویت صفاتی مانند حل مسأله، توانایی جستجوی راه‌های نو و بدیع، هم‌فکری و مشورت و همکاری، تشویق برای رویارویی با مسائل غیرمنتظره از این جمله است.

جدول ۱ - ساز و کارهای جهانی شدن برنامه‌های درسی آموزش عالی

معناداری	آماره t	میانگین	ساز و کارها
بلی	۲/۹	۳/۸۱	تأکید بر یادگیری زبان انگلیسی
بلی	۲/۱	۳/۲	تأکید بر شناخت فرهنگ، رسوم و آداب سایر ملل دیگر
بلی	۳/۲	۴/۳	تأکید بر شناخت و تقدیر افراد مؤثر علمی در حیطه بین الملل
بلی	۲/۳	۳/۲۵	تأکید بر کسب مهارت زندگی با اقوام ملل دیگر
بلی	۲/۲	۳/۲۶	تأکید بر شناخت چالش‌ها و نوآوری‌های علمی جهانی
بلی	۳/۱	۴/۲	لزوم گنجاندن برنامه درسی حقوق بشر و دموکراسی
خیر	۱/۹	۲/۲	به رسمیت شناختن چند زبانگی در آموزش
بلی	۳/۴	۵/۱	تهیه و تولید محتوای مجازی
بلی	۲/۶	۳/۴۳	تغییر جریان آموزش از تدریس به یادگیری
بلی	۲/۴	۳/۲۹	تغییر جریان آموزش از گروهی به انفرادی
بلی	۲/۸	۳/۷۲	تغییر جریان آموزش از کسب دانش به کسب مهارت
خیر	۱/۹	۲/۲	تغییر جریان آموزش از یاددهی - یادگیری رشته‌های جداگانه به رشته‌های یکپارچه
بلی	۲/۱	۳/۲	تغییر جریان آموزش از رفتاری به ساختن گرایی
بلی	۳	۴/۰۷	تغییر جریان آموزش از سنتی به مجازی
خیر	۲	۲/۷۳	تغییر نقش استادان از انتقال دهنده دانش به راهنمای فراگیر

کسب مهارت، تغییر جریان آموزش از رفتاری به ساختن گرای، تغییر جریان آموزش از سنتی به مجازی توجه ویژه‌ای مبذول داشت که این امر مؤید یافته‌های (Herrera, 2012; Winter, 2012; Torin, 2005; Setzer & Lewis, 2005; Moore & Kearsley, 2005; Smith, 2002; Bradburn, 2002) است. همچنین به رسمیت شناختن چند زبانگی در آموزش، تغییر جریان آموزش از یاددهی یادگیری رشته‌های جداگانه به رشته‌های یکپارچه و

تغییر نقش استادان از انتقال دهنده دانش به راهنما به لحاظ آماری اثر معناداری نداشته است. چنانچه مریم و نیکولتی (Merriman and Nicoolefti, 2008) در زمینه وظایف و مسؤولیت‌های آموزشگران در عصر جهانی شدن، بیان می‌دارند که آموزشگران وظیفه و مسؤولیت دارند که به ارائه مسائل حاد جهانی که بر جهان تأثیر می‌گذارند در کلاس‌های درسی خود بپردازند و آگاهی فراگیران را در زمینه‌هایی نظیر چالش‌های زیست محیطی، تهدیدهای موجود در زمینه جنگ و تروریسم، کشف بیماری‌های عفونی جدید، استثمار و تبعیض جنسیتی افزایش دهند. آنها همچنین معتقدند که هسته اصلی آموزش در آمریکا شامل مواردی چون فناوری و کاربردهای فراوان آن؛ حقوق بشر و مدارا؛ امنیت فردی و سیاره‌ای؛ مسائل زیست محیطی و زیست بومی؛ افزایش آلودگی و منابع در دسترس و سلامت و بهروزی بشریت است. جاودانی (Javdani, 2008) چهار قلمرو ارزش‌های انسانی (ارزش‌های فراگیر مشترک بشری و همچنین ارزش‌های گوناگون گروه‌های مختلف)، نظام‌های جهانی (نظام‌های اقتصادی، شناختی، سیاسی و فناوری)، مسائل و اهداف جهان (صلح و امنیت، مسائل زیست‌محیطی و حقوق بشر) و تاریخ جهانی (تحول ارزش‌های فراگیر و

گوناگون بشری، تاریخ نظام‌های جهانی و ریشه‌های مسائل جهانی) را برای کاربرد آموزش در عصر جهانی شدن توصیه می‌کند. آندرسون برنامه درسی مطالعات جهانی خود را شامل مباحثی چون: تروریسم، جمعیت، جنگ و صلح، حقوق بشر، گرسنگی و فقر، جهان تجارت و امور مالی، مسائل زیست محیطی، پناهندگان سیاسی و اقتصادی، رشد اقتصادی و توسعه و تعیین نظام‌های سیاسی و اقتصادی

(Herrera, 2012; Winter, 2012; Torin, 2005; Setzer)

(& Lewis, 2005; Moore & Kearsley, 2005).

سؤال دوم: ساز و کارهای جهانی شدن برنامه‌های درسی آموزش عالی چیست؟

نتایج حاصل از آزمون آماری t تک نمونه‌ای حاکی از آن است که به نظر متخصصان برنامه درسی آموزش عالی برای مواجهه با پیامدهای جهانی شدن، ساز و کارهایی چون تأکید بیشتر بر یادگیری زبان انگلیسی، شناخت بیشتر نسبت به فرهنگ و رسوم و آداب سایر ملل، شناخت و تقدیر بیشتر از افراد مؤثر علمی در حیطه بین‌الملل، کسب مهارت زندگی با اقوام ملل دیگر، شناخت بیشتر نسبت به چالش‌ها و نوآوری‌های علمی جهانی، لزوم گنجاندن برنامه درسی حقوق بشر و دموکراسی، تهیه و تولید محتوای مجازی، تغییر جریان آموزش از تدریس به یادگیری، تغییر جریان آموزش از گروهی به انفرادی، تغییر جریان آموزش از کسب دانش به کسب مهارت، تغییر جریان آموزش از رفتاری به ساختن گرای، تغییر جریان آموزش از سنتی به مجازی در برنامه درسی مورد توجه قرار گیرد. سایر ساز و کارها چون به رسمیت شناختن چند زبانگی در آموزش، تغییر جریان آموزش از یاددهی یادگیری رشته‌های جداگانه به رشته‌های یکپارچه و تغییر نقش استادان از انتقال دهنده دانش به راهنما تأثیر چندانی در مواجهه با پیامدهای جهانی شدن ندارند. (جدول شماره ۱).

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها حاکی از آن بود که به نظر متخصصان برنامه درسی، برای مواجهه شدن با پیامدهای جهانی شدن بر برنامه‌های درسی آموزش عالی باید به مؤلفه‌هایی چون تأکید بیشتر بر یادگیری زبان انگلیسی، شناخت بیشتر نسبت به فرهنگ و رسوم و آداب سایر ملل، شناخت و تقدیر بیشتر از افراد مؤثر علمی در حیطه بین‌الملل، کسب مهارت زندگی با اقوام ملل دیگر، شناخت بیشتر نسبت به چالش‌ها و نوآوری‌های علمی جهانی، لزوم گنجاندن برنامه درسی حقوق بشر و دموکراسی، تهیه و تولید محتوای مجازی، تغییر جریان آموزش از تدریس به یادگیری، تغییر جریان آموزش از گروهی به انفرادی، تغییر جریان آموزش از کسب دانش به

Carnoy M (2009), Globalization and educational reform: what planners need to know, translated by Ali Sattari, tehran: madreseh [Persian].

Diba Vajari T, Yamani Dozi Sorkhabi M, Arefi M, Fardanesh H (2011), Conceptualization of Curriculum Development Models in Higher Education, Research in Curriculum Planning, Vol. 8, No. 30: 48-62 [Persian].

Gholtash A, Salehi M, Mirzaei H (2012), Content Analysis of Primary School Social Science Curriculum due to the Viewpoint of Global Citizenship Characteristics, Research in Curriculum Planning, Vol. 9. No. 35:117-131 [Persian].

Hakimzadeh R (2010), Globalization, Internationalization of higher Education and Interdisciplinary Curricula, INTERDISCIPLINARY STUDIES IN THE HUMANITIES, Vol. 2, No. 4: 1-17 [Persian].

Herrera, S (2012), Globalization: Current Constraints and Promising Perspectives Journal of Curriculum and Instruction (JoCI), Vol. 6, No. 1: 1-10.

Jackson, J (2008), Globalization, Internationalization, and short-term stays abroad. International journal of intercultural relations, Vol. 32, No. 4: 349-358.

Javdani H (2008), The study of requirements and challenges faced to will globalize higher education, research and technology, Institute for Research and Planning in Higher Education, Ministry of Science, Research and Technology [Persian].

Lewellen, T (2010), The Anthropology of Globalization: Cultural Anthropology Enters the 21st Century. Jaipur : Rawat.

Mehr Mohammadi M (2012), Investigation of the compatibility of claims in rival curriculum theories for democratic citizenship based on a Schwabean perspective. Research in Curriculum Planning, Vol. 9. No. 34:19-31 [Persian].

Mehrotra, Ch., David Hollister, C., McGahey, L (2001), Distance learning principles for effective design delivery, and evaluation, Sage Publications.

تعیین نموده است. با توجه به نتایج این پژوهش، موارد زیر پیشنهاد می‌گردد.

برای پاسخ‌گویی به نیازها و پیامدهای جهانی شدن شایسته است که برنامه‌های درسی آموزش عالی مورد بازنگری قرار گرفته، بر این موارد تأکید شود: گنجاندن آموزش جهانی در برنامه‌های درسی فراگیران؛ افزایش آموزش ضمن خدمت در زمینه آموزش جهانی برای فراگیران؛ تشویق پژوهش‌های آموزشی پیرامون آموزش جهانی؛ گسترش اجتماعات یا شبکه‌های یادگیری؛ حمایت از ضرورت آموزش زبان‌های خارجی و حمایت از همکاری‌های بین‌المللی و اجتماعات بین‌المللی برای ارتقا و تقویت آموزش جهانی.

منابع

Attaran M (2004), Globalization, Information Technology and Education, Tehran: moasesee toseye fanavary amozeshi madares hoshmand [Persian].

Ayati M (2008), social foundation of curriculum planning in globalization area, Globalization & Localization Curriculum: Challenges and Opportunities, 8th Conference Iranian Curriculum Study, Mazandaran University [Persian].

Behjati Ardakani F, Yarmohammadian M, Foroughi Abari A, Fathi Vajargah K (2012), Comparative study of internationalization of higher education curricula in a number of countries, Research in Curriculum Planning, Vol. 9, No. 33: 80-92 [Persian].

Bradburn, E.M (2002), Distance Education Instruction by Postsecondary Faculty and Staff at Degree-Granting Institutions. Washington, D.C.: U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics, NCES 2002-155.

Braslavsky, C (2000), the secondary education curriculum in Latin America: new trends and changes. UNESCO: International Bureau of Education.

Merriman, W., Nicoolefti, A (2008), Globalization and American Education, Academic journal article from The Educational Forum, Vol. 72, No. 1: 8-22.

Moore, M., Kearsley, G (2005), Distance Education: A Systems View, 2nd edn. Thomson Wadsworth.

Morin E (2004), Seven complex lessons in education for the future, translated by Mohammad Yamani Dozi Sorkhabi, tehran: shahid beheshty university [Persian].

Oliver, R (2002), The role of ICT in higher education for the 21st Century: ICT as a change agent for education. In the Proceedings of the Higher Education for the 21st Century Conference (Miri, 24-26 September, 2002). Sarawak: Curtin University.
<http://elrond.scam.ecu.edu.au/oliver/2002/he21.pdf>
[viewed 28 Oct 2011]

Ornstein A., Hunkins F (2005), Curriculum: Foundations, Principles, and Issues, translated by Mohammad Ghodsi Ahgar, tehran: islamic azad university, Science and Research Branch [Persian].

Setzer, C., Lewis, L (2005), Distance education courses for public elementary and secondary school students: 2002-03 (NCES 2005-010). Washington, DC: National Center for Education Statistics. Retrieved from <http://nces.ed.gov/pubs2005/2005010.pdf>

Smith, M. K (2002), Globalization and the incorporation of higher education, the encyclopedia of informal education, www.infed.org/biblio/globalization.htm. Last updated: 2005

Torin, M (2005), Globalization, Technological Change, and Public Education. New York: Routledge.

Winter, Ch (2012), School curriculum, globalization and the constitution of policy problems and solutions, Journal of Education Policy, Vol. 27, NO. 3: 295-314.